Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış*

Sühal ŞEMŞİT**

ÖZ

Göç olgusu, Avrupa Birliği'nin özgürlük, güvenlik ve adalet alanı oluşturma çabaları çerçevesinde Amsterdam Antlaşması'ndan itibaren AB gündeminin üst sıralarında yer almaktadır. Güvenlik ve siyasi boyutu öne çıksa da göç, ekonomik, sosyal ve kültürel politika alanlarını aynı anda etkileyen, çok aktörlü, çok boyutlu bir olgudur. AB bütünleşmesinde ve Türkiye-AB ilişkilerinde siyasileşen ve güvenlikleşen göç olgusunun kavramsal olarak incelenmesi, çok boyutlu ve bütüncül politikalara dayanak oluşturması açısından önem kazanmaktadır. Göç, sadece etkilediği ülke ve bölgeleri değiştirmekle kalmamakta, göç olgusunun kendisi de değişmektedir. Bu çalışma, uluslararası göç olgusuna ilişkin kavramsal bir çerçeve sunmaktadır. Çalışmada, devlet ve göçmen bakış açısıyla yapılan göç sınıflandırmaları ele alınmış olup, geleneksel göç türlerinin yanısıra yeni göç türleri de incelenmiş ve göç türlerine ilişkin farklı terminolojik kullanımlara da dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda, günümüzün tartışmalı göç türleri olan mülteci hareketleri, düzensiz göç ve transit göç gibi göç türleri yanında döngüsel göç ve geri dönüş göçü, dönüşen göç olgusunun önem kazanan boyutlarıdır. Gittikçe artan, birbirleriyle örtüşen ve girift hale gelen göç türleri karşısında kaynak, transit ve varış ülkelerinin işbirliğini arttırması, ulusal ve uluslararası politikalarını göç olgusuna ilişkin dönüşümleri dikkate alarak güncellemesi önem kazanmaktadır.

Anahtar Kelimeler*: Uluslararası Göç, Avrupa Birliği, Düzensiz Göç, Göç Politikası.*

JEL Sınıflandırması: *F50, F53, F55, F02, F66.*

Phenomenon And Types Of Internatıonal Mıgratıon In The Context Of European Unıon Polıcıes: Conceptual Revıew

ABSTRACT

The phenomenon of migration has been one of the priority agendas of European Union since Treaty of Amsterdam in the framework of establishing a European area of freedom, security and justice. Although the security and political dimensions of migration has become prominent, it is a multi-actor and multi-faceted phenomenon affecting economic, social and cultural policy areas at the same time. Conceptual review of the phenomenon of migration which has been politicised and securitised in the EU integration and Turkey-EU relations carries significance for developing basis for multi-dimensional and holistic policies in this area. Not only the affected countries and regions of migration, but also the phenomenon of migration itself transforms. This paper presents a conceptual framework of the phenomenon of international migration. In this paper, classifications of migration types according to the view of states and migrants are handled, recent types as well as traditional types of migration are examined and different terminological usages for migration types are pointed out. In this context, circular migration and return migration are among the types of migration which gained significance besides debatable migration types of refugee movements, irregular migration and transit migration. In the environment of the vastly increasing, overlapping and intricate migration types, it is significant that the countries of origin, transit and destination increase their collaboration

* Bu çalışma, yazarın "Avrupa Birliği Göç Politikasının Güvenlikleştirilmesi ve Dışsallaştırılması: Türkiye'ye Yansımalar" başlıklı doktora tezinden (Danışman: Prof. Dr. Canan Balkır) üretilmiştir.

** Dr. Öğr. Üye., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, suhals@yahoo.com

(Makale Gönderim Tarihi: 17.03.2018 / Yayına Kabul Tarihi: 20.04.2018)
Doi Number:10.18657/yonveek.407308

and update their national and international migration-related policies according the transformations in the phenomenon of migration.

Keywords: *International Migration, European Union, Irregular Migration, Migration Policy.*

JEL Classification: *F50, F53, F55, F02, F66.*

GİRİŞ

Göç olgusu, Avrupa Birliği'nin (AB) özgürlük, güvenlik ve adalet alanı (ÖGAA) oluşturma çabaları çerçevesinde ve 1997 yılında imzalanıp 1999 yılında yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması'ndan itibaren AB gündeminin üst sıralarında yer almaktadır. Suriyeli mülteci krizinin ortaya çıkmasıyla göç konusu AB gündeminde Avro krizi ve İngiltere'nin AB'de ayrılma kararı (Brexit) yanında özellikle 2015 yılından itibaren önemli kriz konularından birisi haline gelmiştir. Bu bağlamda, AB düzeyindeki ortak politikalar büyük ölçüde düzensiz göçle[1] mücadele ve sınır kontrollerinin güçlendirilmesi konularına odaklanmaktadır.

Aslında göç, ekonomik boyutunun yanı sıra, siyasal, sosyo-kültürel ve demografik boyutları olan çok yönlü bir olgu olması nedeniyle, uluslarüstü düzeye taşınması zor bir politika alanıdır. Göçün merkezinde insan bulunmaktadır. Gerek göç eden insan, gerekse göç alan ülke ve o ülkedeki insanlar, bu hareketlilikten doğrudan etkilenmektedir. Bu durum, göçün sadece ekonomik gerekçeler ekseninde düzenlenmesini zorlaştırmaktadır. Diğer yandan uluslararası göç giderek daha fazla siyasallaşan bir politika alanı haline gelmektedir. Göç olgusunun kendine özgü bu karmaşık yapısı nedeniyle, bu çalışma göç olgusunun kavramsal çerçevesinin çizilmesine ayrılmıştır.

Bu çalışmada, göç olgusu, devlet ve göçmen bakış açılarıyla yapılan göç sınıflandırmaları ve göç türleri incelenmektedir. Göç türleri arasında, bu alandaki AB politikalarının odak noktasını oluşturan düzensiz göç, transit göç ve bunlara ilişkin kavramsal tartışmalar daha ayrıntılı olarak ele alınmaktadır. AB, düzensiz göçle mücadelenin önemli bir unsuru olan geri kabul anlaşmalarını, üçüncü ülkelerle müzakerelerde vize kolaylaştırma anlaşmaları ile birlikte dış politika aracı olarak paket halinde ele almaktadır. Bu nedenle çalışmada bu konulara da değinilecektir.

I. ULUSLARARASI GÖÇ OLGUSU

Göç, bir insanın yaşamının gelecekteki bir bölümünü geçirmek üzere, tamamen veya geçici bir süre için bir yerleşim yerinden (ülke, kent, kasaba, köy) bir başkasına yerleşmek amacıyla yer değiştirmesi olarak tanımlanabilir (Mutluer, 2003: 9). Göçmen kavramını tanımlama konusunda birçok ülke Birleşmiş Milletler'in (BM) yaptığı tanımı temel almaktadır. Buna göre göçmen, olağan olarak yaşadığı ülkenin dışında en az bir yıl yaşayan kişidir. Gerçekte ise göçmen tanımı daha karmaşıktır. Bu karmaşayı yaratan en önemli neden, göçmen kavramının çok farklı durumlarda olan çok farklı çeşitlilikteki insanları kapsıyor

[1] Bu çalışmada "yasadışı göç" terimi yerine daha nötr bir ifade olması açısından "düzensiz göç" teriminin kullanılması tercih edilmektedir. Ancak AB belgelerinde "yasadışı göç" teriminin kullanıldığını vurgulamak üzere bazı durumlarda bu ifadeye de yer verilecektir.

olmasıdır. İkinci neden, göçmenlerin sayısını belirlemenin ve kaç yıl süreyle yurtdışında olduklarını tespit etmenin güçlüğüdür. Tanımı zorlaştıran bir başka etken, bir kişinin ne zaman göçmen haline döndüğü kadar o kişinin ne zaman göçmenlikten çıkacağının da önem taşımasıdır. Bu, ya o kişinin ülkesine geri dönüşüyle ya da yeni bir ülkenin vatandaşı olmasıyla gerçekleşmektedir ve bu dönüşümü yöneten prosedürler ülkeler arasında önemli ölçüde farklılıklar göstermektedir. Ayrıca, küreselleşme ile birlikte, yeni özellikler barındıran, ulusötesi topluluklar ve diasporaların da içerisinde bulunduğu yeni göçmen çeşitleri ortaya çıkmaktadır (Koser, 2007:16).

Uluslararası göç olgusu, ekonomik, siyasal, sosyo-kültürel ve demografik boyutlarıyla birarada düşünülmesi gereken bir olgudur. Çok boyutlu bir olgu olması açısından konu antropologlardan sosyologlara, planlamacılardan idarecilere, siyaset bilimcilerden iktisatçılara, tarihçilerden coğrafyacılara kadar birçok bilim adamının ilgi sahasına girmektedir (Mutluer, 2003: 9). Artan göç oranları birçok ülkede ulusal kimlik, vatandaşlık gibi unsurlara yönelik "tehdit" olarak görülmekte ve bu unsurların yeniden tanımlanması ihtiyacını doğurmaktadır (Giddens, 2005: 258). Bu süreçte, hem nedenleri hem de sonuçları açısından uluslararası göç genellikle siyasi gündeme konu olan ve giderek önem kazanan bir politika alanı haline gelmektedir. Bunun yanı sıra göç, ulusal, uluslararası, kamu ve sivil toplum kuruluşlarının da dahil olduğu bir "yönetişim konusudur" (İçduygu, 2006:7). Öte yandan, uluslararası göçün aktörlerinin göç veren ülke, göç alan ülke, transit ülke ve göçmenin kendisi olması nedeniyle bu yönetişim oldukça karmaşık olmaktadır. Dolayısıyla göç, salt ekonomik anlamda bir "arz ve talep" veya "ihtiyaçlar ve olanaklar" ekseninde değerlendirilemeyen, bunun yanı sıra siyasi ve toplumsal açıdan tercihler ekseninde ortaya çıkan ve gelişen bir olgudur. Göçün yönetişimini zorlaştıran da göçün bu boyutudur (İçduygu, 2006:9).

Avrupa Birliği'nin göç olgusuna ağırlıklı olarak hangi boyuttan baktığı ise Temmuz 2017'de yayımlanan Avrupa Birliği Komisyonu belgesine açıkça yansımaktadır. Belgenin başlığı olan "Avrupa Birliği ve Göç Krizi"'nden de anlaşıldığı üzere, günümüzde Avrupa Birliği'nde göç olgusu bir kriz konusu olarak öne çıkmaktadır. Belgede belirtildiği üzere, tarih boyunca insanlar bir yerden diğer bir yere göç etmişlerdir. Göçmenler Avrupa kıyılarına farklı sebeplerle ve farklı yollarla ulaşmaya çalışmaktadır. Yasal göç yollarını araştıranlar olmakla birlikte, siyasi baskı, savaş ve açlıktan kaçma, aile birleşimi yapma, AB'deki girişimcilik ve eğitim imkanlarından faydalanma isteğiyle hayatını tehlikeye atarak düzensiz göç yollarını kullananlar da çok fazladır. Nitekim, 2015 ve 2016 yıllarında, 1 milyon mülteci ve göçmen beklenmedik bir şekilde Avrupa Birliği'ne ulaşmıştır. Bunların çoğu da Suriye ve diğer ülkelerdeki savaştan ve terörden kaçmaya çalışanlardır (European Commission, 2017: 1). Bu beklenmedik göç ve mülteci akınından dolayı Avrupa Birliği gündeminde göçün ekonomik ve güvenlik boyutu daha fazla önem kazanmış, hatta üye ülkeler arasında mülteci yükünün paylaşımı konusunda ciddi anlaşmazlıklara neden olmuştur.

Avrupa Birliği'nde son yıllardaki göçmen sayısındaki artış dünyadaki göçmen sayısının artışı ile aynı doğrultudadır. Birleşmiş Milletler'in göçmen

tanımı temelinde, dünya çapında 232 milyon civarında uluslararası göçmen olduğu tahmin edilmekte ve bu rakam dünya nüfusunun % 3'ünden fazlasını oluşturmaktadır (King ve Lille, 2016: 10). Dünya nüfusuna oranına bakıldığında bu sayı az görünmekle birlikte, uluslararası göçmen sayısı dünyada nüfus açısından beşinci büyük ülke olan Brezilya'nın nüfusunu aşmaktadır. 40 yıl önce 75 milyon olan göçmen sayısı dünyadaki nüfus artışıyla da bağlantılı olarak gittikçe artmaktadır. Göç, sadece göçmenin kendisini etkileyen bir süreç olmayıp kaynak ülkede ve varış ülkesinde önemli sosyal, ekonomik ve siyasi etkileri olmaktadır. Gelişmiş veya gelişmekte olan ülke farkı olmaksızın, kişisel olarak göç deneyimi olmayan veya etkisini yaşamayan çok az kişi bulunmaktadır. Bu evrensel deneyim, "göçler çağının" bir işareti haline gelmiştir (Koser, 2007: 4-5). % 3 göç oranı düşük görünmekle birlikte göçmenler özellikle belirli ülkelere gitmeye eğilim gösterdikleri için, tek tek ülkelerin nüfusu içinde oldukça büyük oranlar oluşturabilmektedirler. Finlandiya ve Macaristan'da yaklaşık %3 düzeyinde olan bu oran, Avustralya ve İsviçre'de nüfusun %23'ünü aşmaktadır (Keeley, 2009: 31).

Mülteci hareketleri açısından bakıldığında ise, savaşlar ve doğal afetler gibi olaylardan sonra bu oranlar kısa sayılabilecek sürede özellikle coğrafi olarak yakın ülkelerde ciddi ölçüde değişebilmektedir. Suriye mülteci krizi sürecinde Türkiye, Lübnan ve Ürdün'de yaşanan mülteci hareketleri buna en güncel örnektir. 31 Ocak 2018 UNHCR verilerine göre 6 milyon nüfusu olan Lübnan'da yaşayan kayıtlı Suriyeli mülteci sayısı 995 bin civarındadır.Bu sayı 9.5 minyon nüfusu olan Ürdün için 567 bin civarındadır. Türkiye için ise kayıtlı Suriyeli mülteci sayısı 3 milyon 531 bindir (UNHCR, 2018). Dünyada artan savaşlar, iç çatışmalar ve iklim değişikliği nedeniyle mülteci hareketlerinin önümüzdeki yıllarda daha da artacağı ve bu oranların değişebileceği tahmin edilmektedir.

Tablo 1: Kendi Ülkeleri Dışında Bir Yıldan Fazla Süre Boyunca Yaşayan Kişiler (Uzun Dönemli Göçmenler)

Yıl	*Göçmen sayısı*
1965	75 milyon (Dünya nüfusunun %2,5'i)
1975	84 milyon
1985	105 milyon
1990	120 milyon
2000	175 milyon
2005	200 milyon (Dünya nüfusunun % 3'ü)
2050	270 milyon (tahmini)

Kaynak: Angenendt, 2008: 19.

Uluslararası göçmenlerin sayısı 25 yılda iki kattan fazla artmıştır ve 21. yüzyılın yalnızca ilk beş yılında 25 milyon kişi göçmen sayısına eklenmiştir. 1990 yılından önce, dünyadaki uluslararası göçmenlerin çoğunluğu gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktaydı; günümüzde ise çoğunluk gelişmiş ülkelerde bulunmaktadır ve bu oran artmaktadır. 1980 ve 2000 yılları arasında gelişmiş ülkelerdeki göçmen sayısı 48 milyondan 110 milyona çıkmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde ise bu sayı 52 milyondan 65 milyona çıkmıştır. 2000 yılında göçmen sayısı, Avrupa'da 60 milyon, Asya'da 44 milyon, Kuzey Amerika'da 41 milyon, Afrika'da 16 milyon, Latin Amerika ve Avustralya'da 6 milyon idi. 2000 yılında dünyadaki göçmenlerin yaklaşık % 20'si yani 35 milyon kişi ABD'de yaşamaktaydı. Rusya Federasyonu, dünyadaki göçmenlerin % 8'ine tekabül eden 13 milyon göçmenle dünyanın ikinci en çok göçmen barındıran ülkesi idi. Bu sıralamayı Almanya, Ukrayna ve Hindistan 6-7 milyon göçmenle takip etmekteydi (Koser, 2007: 5-6). 2015 yılından sonra bu sayılar Tablo 2'de görüldüğü üzere daha da hızlı bir ivme ile artmıştır.

Tablo 2: 1960-2015 Yılları Arasında Dünyada Uluslararası Göçmenler (Milyon)

Yıl	*1960*	*1970*	*1980*	*1990*	*2000*	*2005*	*2015*
Dünya	75.4	81.5	99.8	154.0	174.9	190.6	243.7
Gelişmiş ülkeler	32.3	38.3	47.4	82.3	105	115.3	140.4
Gelişmekte olan ülkeler	43.1	42.9	51.8	72.5	71.7	75.2	103.2
En Az Gelişmiş Ülkeler	6.4	7.2	9.1	10.9	10.2	10.4	11.9

Kaynak: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, 2015; United Nations Population Division, 2016; Koser, 2007:5.

Gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere giden göçmenlerin yanı sıra, gelişmekte olan ülkeler arasında göç edenler de sayıca fazladır. Gelişmiş dünyayı temsilen "kuzey" ve gelişmekte olan dünyayı temsilen "güney" terminolojisini kullanırsak, dünyada göçmenlerin üçte birinin kuzeyden kuzeye; diğer üçte birinin güneyden kuzeye; son üçte birinin ise güneyden güneye gittikleri söylenebilir (Keeley, 2009: 31). Dünyadaki göçmen nüfusu sayısal olarak artsa da, göçmenlerin nüfusa oranı çok fazla değişmemektedir. 1956-1990 yılları arasında bu oran neredeyse hiç değişmemiştir. 1990lı yıllarda oranın % 2,3'ten % 2,9'a çıkması da böyle bir endişeyi haklı çıkarmamaktadır. 1965-1990 yılları arasında az gelişmiş ülkelerde yabancı ülke doğumlu insanların sayısı azalmışken, gelişmiş ülkelerde bu

oran % 3,1'den % 4,5'e çıkmıştır. Aynı dönemde, kuzey Amerika, batı Avrupa ve Avustralya'da bu oran % 4,9'dan % 7,6'ya çıkmıştır (Subacchi, 2005: 2).

Göçmenlerin en çok hangi ülkeden çıktığını belirlemek zor olsa da, en az 35 milyon Çinli'nin, 20 milyon Hintlinin ve 8 milyon Filipinlinin ülkeleri dışında yaşadığı tahmin edilmektedir. Bu rakamlar uluslararası göçün dünyanın her köşesini etkilediği gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu süreçte, refah seviyesi düşük olan güneyden refah seviyesi yüksek olan kuzeye göç hareketlerinin toplam göç içerisindeki oranı artmıştır. Bunun yanında, 5 milyon Asyalı göçmen Körfez ülkelerinde çalışmaktadır. Neredeyse hepsi Sahra altı Afrika'dan olmak üzere 2,5-5 milyon arası göçmen de güney Afrika'da bulunmaktadır. Bir diğer gerçek de, gelişmekte olan ülkelerde gelişmiş ülkelerde bulunandan daha fazla mülteci bulunmasıdır. Bunun yanında, örneğin İngiltere'ye Avrupa dışından ziyade Avrupa'dan göçmen gelmektedir (Koser, 2007: 5-6).

Tablo 3: Göçmenler için En Çok Tercih Edilen, En Çok İhtiyaç Duyulan ve Erişilebilir Olan Ülkeler

Göçmenler Tarafından En Çok Tercih Edilen On Ülke	*Göçmenlere En Fazla İhtiyaç Duyan On Ülke*	*Göçmenler Açısından Erişilebilir Olan Ülkeler*
ABD	Japonya	Avustralya
İngiltere	İtalya	Kanada
Avustralya	Portekiz	Singapur
Norveç	Finlandiya	Yeni Zelanda
Fransa	Çek Cumhuriyeti	İsrail
Kanada	Yunanistan	Portekiz
İsviçre	Fransa	ABD
İsveç	Letonya	Kosta Rika
İrlanda	Belçika	İsveç
Hong Kong	Avusturya	Hong Kong

Kaynak: Economist Intelligence Unit, *Global Migration Barometer*, 2008, http://www.un.org/esa/population/meetings/seventhcoord2008/GMB_ExecSumEIU.pdf

Ekonomist dergisi tarafından yapılan Küresel Göç Barometresi adlı çalışmada, göç hareketleri konusunda ülkelerin çekiciliği, göçmenlere ihtiyacı ve göçmenler tarafından erişilebilirliğinin göç hareketlerini nasıl etkilediği

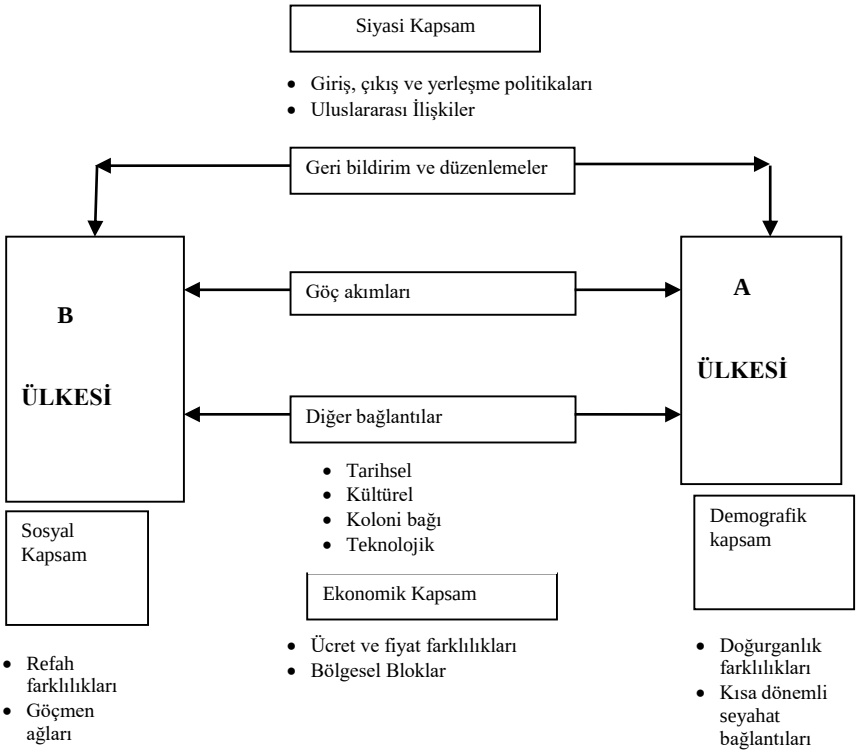
araştırılmıştır. Ülkenin göçmenler için çekiciliği, o ülkenin ekonomik ve sosyal durumuna dayanarak değerlendirilmiştir. Göçmen ihtiyacı ise sürdürülebilir bir ekonomik büyüme için o ülkenin ihtiyaç duyduğu göçmen sayısına göre hesaplanmıştır. İhtiyaç durumu genel olarak gelişmiş ülkelerde nüfusun yaşlanmasına, çalışma yaşındaki nüfusun azalmasına ve dolayısıyla bu koşulların ekonomik performansı ve verimliliği azaltmasına dayanmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, göçmenler için çekici olan ülkelerin çoğunluğunda göçmen ihtiyacı olmadığı görülmektedir. Japonya dışında göçmen ihtiyacı olan ülkelerin hepsinin Avrupa ülkeleri olması dikkat çekicidir. Göçmenler için erişilebilirlik ise göçmenlerin o ülkeye girişi, toplumla bütünleşme kolaylığı ve göçmenler için elverişli yasal ortam dikkate alınarak yapılan sıralamadır. Bu kategoride en üst sıralarda yer alan ülkeler, Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda ve ABD'dir. Bu ülkelerin nispeten yeni ve gençler için cazip kültürleri bulunmakta ve göçmenlerin toplumla bütünleşmesi daha kolay olmaktadır. Bu ülkelerin göçmenlerin aile birleşimine yönelik liberal bir tutumu ve somut bir yasal ortamı vardır. Bu da yasal yollarla gelen göçmenlerin haklarının korunmasına yardımcı olmaktadır. Buna ek olarak, bu ülkelerden Kanada, Yeni Zelanda ve Avustralya gibi ülkelerin hükümetlerinin genel göç düzeyini arttırma yönünde politikaları bulunmaktadır (Economist Intelligence Unit, 2008).

Göç hareketlerinin belirli ülke ve bölgelerde yoğunlaşması ile birlikte, kaynak ülke, transit ülke ve varış ülkesi arasındaki geleneksel ayrımlar gittikçe daha belirsiz hale gelmiştir. Günümüzde, neredeyse dünyadaki bütün ülkeler bu üç rolün hepsini taşımaktadır. Dünyada bu belirsizleşen sınırlara en güzel örnek Akdeniz bölgesidir. Yaklaşık 50 yıl önce bu bölgedeki durum daha kesin hatlarla belli idi. Akdeniz'in bütün ülkeleri kuzey Avrupa'ya çalışmak için giden göçmenler için kaynak ülke halindeydiler. Yaklaşık 20 yıl önce güney Avrupa göç veren bir bölgeden kuzey Afrika'dan göç alan bir bölge haline dönüşmüştür. Günümüzde ise kuzey Afrika kaynak bölge halinden transit ve varış bölgesi haline dönüşmektedir. Sahra altı ülkelerden gelen göçmenler giderek artan şekilde Libya, Fas ve Tunus gibi ülkelere gelmektedir. Bunlardan bazıları buralarda kalmakta, bazıları da güney Avrupa'ya genellikle düzensiz olarak göç etmekte, bunların da bazıları kuzey Avrupa'ya hareket etmektedir (Koser, 2007: 7-8).

Bu gelişmelerle birlikte, uluslararası alanda birbirine göç verip alan ülke gruplarının dahil olduğu bu göç sistemi daha da girift hale gelmiştir. Bu sistemi açıklayan göç sistemleri kuramı, uluslararası göç kavramını bu çerçevede ele almaktadır. Buna göre, göç kararı sadece ekonomik nedenlere değil, birçok etkenin birleşimine dayanmaktadır. Göç, farklı birçok süreç içerisinde gelişen dinamik bir kavramdır. Sistem içerisinde kaynak ve varış ülkesi arasında bağımlılık ve karşılıklılık söz konusudur (Kritz & Zlotnik, 1992). Şekil 1'de göçün çeşitli boyutlarını içeren göç sistemleri kuramı sunulmaktadır. Şekil'de görüldüğü gibi, iki ülke arasındaki göç akımları siyasi, sosyal, ekonomik ve demografik açıdan itici

ve çekici faktörlerden[2] önemli ölçüde etkilenmektedir. Bu etkilerin yanında, iki ülke arasında tarihsel ve kültürel bağlantılar da göç hareketlerinin yoğunluğunda etkili olmaktadır. Bu kapsamda, bu göç hareketlerinin çeşitli politikalar ve yasal düzenlemeler ile yönetimi söz konusu olmaktadır.

Şekil 1: Uluslararası Göçe İlişkin Göç Sistemleri Kuramı

Kaynak: Kritz & Zlotnik, 1992: 3.

Birçok yazar, küresel boyutu ve etkileri açısından göç olgusunu bir sosyal çatışma olarak tanımlamakta ve analiz etmektedir. Günümüzdeki göç hareketleri, ekonomik, ekolojik ve siyasi durumlarla, sorunlarla veya krizlerle yakından bağlantılıdır. Göç hareketleri genellikle daha dezavantajlı bölgelerden daha az dezavantajlı bölgelere, yani daha az fırsatlar sunan, daha düşük ücret düzeyleri bulunan ve daha az özgürlüğün olduğu bölgelerden daha iyi fırsatlar sunan

[2] İkiye bölünmüş işgücü piyasası kuramına göre; uluslararası göç gelişmiş ülkelerin işgücü talebinden dolayı ortaya çıkmaktadır. Gönderen ülkenin yüksek işsizlik ve düşük ücret gibi özellikleri itici faktörler olarak nitelenmekte, göç alan ülkenin işgücü ihtiyacı da çekici faktör olarak ifade edilmektedir. Daha fazla bilgi için bkz. Abadan-Unat, 2006: 26-30.

bölgelere doğru gerçekleşmektedir. Literatürde göç olgusu konusundaki temel araştırmalar, göçmenlerin dilekleri, amaçları, beklentileri ve talepleri üzerine yoğunlaşan nitel araştırmalardır. Örneğin Hugo (1998: 83-105), göçü ekonomik açıdan "hayatta kalma stratejisi" olarak incelemektedir. Gurrieri'ye (1986) göre ise göç, kişinin kendi ülkesindeki sınırlamalar karşısında bir nevi "sosyal özgürleşme" sürecidir. Diğer yazarlar göç süreçlerini daha geniş sosyal hareketlerin bir parçası olarak görmektedir. 19. yüzyılda Avrupa'dan göçü inceleyen Max Weber (1993) batıya göç konusundaki kararın subjektif boyutunu inceleyenler arasında ilktir. Weber, dışarıya göçü ataerkil sistemden ve büyük toprak sahiplerinin despotizminden kaçış olarak yeniden tanımlamıştır. Weber'e göre, bu hareketler "bir gizli grev" ve bireysel özgürlük fikriyle desteklenen "sınıf mücadelesi hareketinin başlangıcı" idi. Göç konusundaki çekişmeyi Jungfer (1993: 9-47) "beklentilerin devrimi" olarak ve Hirschman (1970) "protesto et ya da kaç" anlamına gelen "sesini çıkar ya da çık" ifadesiyle belirtmektedir. Rodriguez (1996: 21-37), göçü kamu politikalarına karşı bireysel aktivite olarak bağımsız bir süreç olarak anlamaktadır. Fischer ve Straubhaar (1996: 11-46) gibi iktisatçılar göçü "ayaklarıyla seçim yapmak" olarak anlarken, Galbraith göçü "yoksulluğa karşı en eski eylem" olarak adlandırmaktadır (Düvell, 2006a: 224). Shresta ise kavramı şu şekilde açıklamaktadır (Shrestha, 1987: 329):

> *"İnsanlık tarihi, belirli ekonomik ve siyasi hedefleri başarmak için oluşturulan kurumsal politikalar ve bireylerin kurumsal politikaların sınırlamalarından çıkarak kendi kaderlerini kontrol etme çabaları arasındaki şiddetli rekabet tarihidir. Kurumsal hedefler ve bireysel ihtiyaçlar ve istekler arasındaki bu çatışmanın kendini gösterdiği en göze çarpan alan da göçtür."*.

Bu görüşlerin yansıttığı gibi, sosyolojik açıdan bakıldığında, göç olgusu, gittikçe girift hale gelmektedir ve göç, küresel olarak hareket halinde olan göçmenlerin temsil ettiği, modern dünyanın "sosyal sorununu" yansıtmaktadır. Göç, küresel sosyal adalete yönelik bir çeşit sosyal hareket olarak da yorumlanmaktadır. Bu sosyal hareket, çeşitli göç türleri vasıtasıyla kaynak, transit ve varış ülkelerini önemli ölçüde etkilemiş ve Fransa, İngiltere ve Almanya gibi ülkeleri göç alan ülke ve çok etnikli ülke olma rolünü üstlenmeye zorlamıştır (Düvell, 2006a: 225).

II. GÖÇ TÜRLERİ

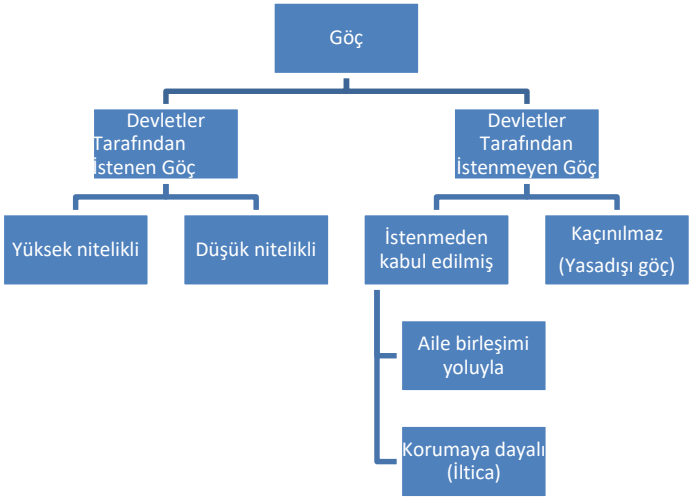
A. Devlet ve Göçmen Bakış Açısıyla Yapılan Göç Sınıflandırmaları

Küresel düzeyde ve Avrupa Birliği'nde yoğun bir şekilde gerçekleşen ve çok boyutlu etkileri olan uluslararası göç hareketleri farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmalardan ilki Şekil 2'de gösterildiği gibi, devlet-merkezli bakış açısıyla ***istenen ve istenmeyen göç****tür*. İstenen göç, daha ziyade yüksek nitelikli olmak üzere ülke ekonomisi için ihtiyaç duyulan işgücü göçüdür. Devletler tarafından istenmeyen göç ise, uluslararası hukukun gereği olarak kabul edilmek zorunda kalınan aile birleşimi göçü ve ilticadır. İstenmeyen göçün devletleri politika boyutunda en çok meşgul eden unsuru ise düzensiz göçtür.

Bu göç türlerinden iltica, günümüzde Avrupa Birliği gündeminin üst sıralarında yer almaktadır. İltica edenler (asylum-seekers), iltica başvurusunda bulunan ve bu başvurusu inceleme aşamasında olan kişilerdir. İltica, ırk, din, milliyet, belirli bir sosyal gruba mensubiyet veya siyasi görüş nedeniyle zulme uğramaktan kaçan kişilerin başka bir devletinkendi topraklarında kalmasına izin vermesini sağlayan bir uluslararası koruma şeklidir. Bu kişilere, 1951 Cenevre Sözleşmesi kapsamında mülteci statüsü veya sığınılan ülkenin ulusal mevzuatına göre geçici koruma statüsü verilebilmektedir (King & Lille: 2016: 43).

Devletler tarafından istenmeden kabul edilmiş olan bir başka göç türü ise aile birleşimidir. Göçün sadece ekonomik bağlamda maliyet-fayda analizine dayalı bireysel bir karar olarak veya bireyin devletle arasındaki bir süreç olarak değerlendirilmesi yaklaşımları, göçmenlerin ailelerinin olduğu gerçeğini göz ardı etmektedir. Birçok göçmen bireysel olarak değil aileleriyle birlikte göç etmektedir. Aile birleşimi, AB'ye göçün yasal yollarından en önemlisidir ve bu yol 40 yılı aşkın bir süredir önemini korumaktadır. Eurostat'a (2014) göre, AB üyelerinin üçüncü ülke vatandaşlarına verdiği ilk oturma izin sayısının % 28,5'inin nedeniniaile birleşimi oluşturmaktadır. İkinci sırada ise % 22,7 ile istihdam nedeni bulunmaktadır(King & Lille, 2016: 33).

Şekil 2: Devlet-Merkezli Bakış Açısıyla Uluslararası Göç Sınıflandırması

Kaynak: Carling, 2007: 2.

Göçmen-merkezli bakış açısıyla yapılan bir sınıflandırma, ***zorunlu ve gönüllü göçtür.*** Zorunlu göç, insanların çatışma, zulüm, kıtlık ve sel gibi çevresel nedenlerle kendi ülkelerinden başka ülkelere göç etmeye zorunlu bırakılmasıdır. Bu insanlar genellikle mülteci olarak adlandırılır fakat mülteci terimi bütün zorunlu göçmenleri kapsamamaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne göre, dünyada 22.5 milyon civarında mülteci bulunmaktadır

(UNHCR, 2018). Öte yandan, gönüllü göçmen olarak nitelendirilebilecek göçmen sayısı yaklaşık 190 milyondur (Koser, 2007: 16-17).

Göçmen merkezli bakış açısıyla yapılan ikinci sınıflandırma, ***siyasi nedenlerle veya ekonomik nedenlerle göç*** edenler arasındadır. Siyasi nedenlerle göç edenler genellikle mültecilerdir. Ekonomik nedenlerle göç edenler ise genellikle işgücü göçmenleri olarak adlandırılmaktadır. Bu göçmenler, iş bulmak için, daha iyi iş fırsatları için, ya da daha iyi çalışma koşulları için göç etmektedir. İşgücü göçü de, düşük nitelikli işgücü ve yüksek nitelikli işgücü olarak ikiye ayrılmaktadır. Ekonomik ve siyasi göçmenlerin yanında sosyal nedenlerle göç edenler de bulunmaktadır. Bunlar çoğunlukla, eşlerinin iş buldukları ülkeye aile birleşimi yoluyla göç eden kadın ve çocuklardır. Buna ek olarak, bağımsız olarak ve ekonomik nedenlerle göç eden kadın göçmenlerin de sayısı gittikçe artmaktadır (Koser, 2007: 16-17).

Göçe ilişkin bir diğer sınıflandırma göçmenlerin niteliğine göre yapılmaktadır. ***Nitelikli- niteliksiz işgücü göçü*** sınıflandırması açısından bakıldığında ilk göç kanalı olarak, "dünyanın yoksulları" refah seviyesi yüksek ülkelerin kapısını çalmaktadır. Avrupa bir kale haline gelse de, doğu ve güney sınırlarında bilinmeyen sayıda düzensiz göç hareketleri bulunmaktadır. Bu göçmenler, niteliksiz işgücü oranı arttıkça kalıcı ve refah getirici iş arayan fakat büyük ölçüde başarılı olamayan kişilerden oluşmaktadır. Bu eğilim devam ettikçe, bunun sonucunda ortaya çıkan işsizlik gelecekte daha da fazla artacak ve sosyal ve ekonomik dengesizliklere neden olacaktır (Zimmermann, 2005: 1).

İkinci göç kanalı, *nitelikli işgücü göçü*dür. İşgücü, 21. yüzyılın en gözde kaynağıdır ve yerel işgücünden ve eğitim sisteminden yeterli verimi alamayan bütün gelişmiş ülkeler nitelikli işgücü için gittikçe artan bir arza ihtiyaç duymaktadırlar. Nitelikli işgücü azlığı, düşük nitelikli işgücü için iş yaratma imkanını sınırlamaktadır. Gelişmiş ülkeler bu açığı kapatmak için uluslararası nitelikli işgücünü çekme konusunda rekabet içindedirler. Avrupa bu süreçte Kuzey Amerika, Avustralya, Yeni Zelanda'nın gerisinde kalmaktadır (Zimmermann, 2005: 1). Nitelikli işgücü çekme konusunda göçmenin eğitimine ve niteliğine göre yerleştirildiği nokta sistemi Kanada'dan sonra Avrupa'da da yerleştirilmeye çalışılmaktadır (Koser, 2007: 18).

Göçün bir diğer sınıflandırması, ***sürekli ve geçici göç*** sınıflandırmasıdır. Geri dönmemek üzere yapılan göç sürekli göç olarak tanımlanırken, insanların bulundukları yerden belirli bir süre için ayrıldıkları göç ise geçici göç olarak adlandırılmaktadır (Mutluer, 2003: 10). Son birkaç yüzyılda göç hareketlerinin çoğunluğu sürekli iken, günümüzde *geçici göç* önem kazanmıştır. Göçmenler yaşamları boyunca birçok kez dünyanın farklı ülkelerine göç edip, ara dönemlerde ülkelerine dönmektedir. Dolayısıyla günümüz koşullarında bir ülkeden diğerine göç edip o ülkede hayatının sonuna kadar kalan insan sayısı geçmişe oranla daha azdır. Geçmişte ülkelerinden uzun süre uzakta olan göçmenler bile uluslararası taşımacılığın ucuzlaması ve yaygınlaşması sonucunda ülkelerine sık sık gitmektedir (Koser, 2007: 8-9). Günümüzde geçici göç, 1960'lı yıllarda misafir işgücü göçündeki sürece benzer bir şekilde önem kazanmaktadır. Bu göç çeşidi,

uzun dönemli göçün varış ülkeleri açısından yarattığı dezavantaj ve maliyetlerin bir kısmını ortadan kaldırmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalar, nitelikli ve niteliksiz geçici göçe izin verilmesinin gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomilerine katkıda bulunacağını ortaya koymaktadır. Buna göre, gelişmiş ülkelerin geçici göç kotalarının (nitelikli ve niteliksiz) % 3 artışı, küresel refahı yılda 156 milyar dolar arttıracak, bunun 70 milyarı gelişmekte olan ülkelere gidecektir (United Nations, 2006: 66).

2000'li yıllardan sonra çıkan geçici göç türlerinden bir tanesi de döngüsel göçtür(diğer ifadeyle mekik göçü) (circular migration). Döngüsel göç, son yıllarda özellikle AB'de sürekli işgücü göçü yerini alabilecek bir geçici göç türü olarak değerlendirilmektedir. Misafir işçi göçü modeline göre daha akılcı bir strateji olarak görülen döngüsel göçte, varış ülkelerinin bazı göçmen türleri için belirli ihtiyaçlarını ve göçmenlerin kaynak ülkenin kalkınmasına etkin katkısını dengeli bir şekilde karşılamak amaçlanmaktadır. Bu şekilde bir kazan-kazan yaklaşımı benimsenmektedir. Göçmenler iş ve gelir ettikleri için, varış ülkeleri işgücü ihtiyaçları hemen karşılandığı için, kaynak ülkeler de istihdam sağlayamadığı işgücüne bu şekilde iş sağladığı ve karşılığında işçi dövizi elde ettiği için kazanç sağlamaktadır. Teorideki bu kazan-kazan yaklaşımı uygulamada gerçekleşebilmekle birlikte, bu kazanç belirli bir düzeye kadar olabilmektedir. Bu göç türü, ulusötesi göçmen olarak da adlandırılabilen bu göçmenlerin kendi ülkesinden kopmama ve ülkesindeki hayatının en azından bir kısmını (aile de dahil olabilecek şekilde) koruyabilme isteğinin gerçekleşmesi için pragmatik bir çözümdür. Ancak bazı yazarlar bu göç türünün bazı yönlerini sorgulamaktadır. Örneğin Cholewinski (2014), bu göç türünde göçmenlerin ticari bir mal konumuna düşürülme tehlikesini olduğunu ve bu göçmenlerin insan veya işçi olarak haklarının göz ardı edilebileceğini vurgulamıştır. Ayrıca bu göçmenlerin ayrımcılık, istismar ve sosyal dışlanmaya uğrayabileceği, topluma entegrasyonlarına önem verilmeyebileceği ve büyük ihtimalle ailelerini yanlarında götüremeyeceklerine dikkat çekilmiştir. Castles (2016) ise, döngüsel göçün eskiyen ve benimsenmeyen misafir işçi sistemini andırdığını, bu nedenle aynı olumsuz sosyal sonuçlar doğurma riskini taşıdığını ifade etmiştir. Yine de, döngüsel göç göçmenler uzun süre ülkelerinde kalmayacağı için kamuoyunun diğer göç türlerinden daha olumlu baktığı bir göç türü olarak karşımıza çıkmaktadır (King & Lille, 2016: 31).

Geri dönüş göçünü de içeren geçici göç, sanatçılardan öğretmenlere, hizmet sunucularına, mevsimsel işçilere, uluslararası öğrencilere, araştırmacılara kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır (SOPEMI, 2008: 47). Yeni bir olgu olarak ortaya çıkan ve Türkiye'yi de yakından ilgilendiren göç türlerinden birisi de *uluslararası emekli göçüdür*. Uluslararası emekli göçü, nedenleri ve sonuçları, göçmenlerin yaş ve ekonomik durumları gibi faktörler nedeniyle diğer göç türlerinden farklı özelliktedir. Avrupa'da gerçekleşen emekli göçü olgusuna bakıldığında üç tür emekli göçü olduğu görülmektedir. Birincisi, AB üyesi bir ülkeye çalışmak için göç eden ve o ülkede emekli olanları kapsamaktadır. İkinci grup, aynı şekilde bir Avrupa ülkesine göç edip orada emekli olan fakat sonrasında ülkesine geri dönen göçmenlerdir. Ayrıca, ülkesinde emekli olduktan sonra başka

bir ülkeye göç edenler[3] de emekli göçü kapsamında değerlendirilmektedir. Bu göçmenler, daha çok Kuzey Avrupa'dan Türkiye'nin de içinde bulunduğu Güney Avrupa sahillerine ve kırsal bölgelerine yerleşmektedirler (Balkır, Karaman, Kırkulak, 2008: 9).

Son sınıflandırma ise, ***yasal ve "yasadışı" göç*** ya da literatürde daha çok tercih edilen ifadeyle düzenli-düzensiz göç arasındaki sınıflandırmadır. Düzenli göçmenler düzensiz göçmenlerden sayıca çok fazladır (Koser, 2007: 16-17). Buna rağmen, düzensiz göç devletler tarafından sorunlu bir alan olarak görülmektedir. Düzensiz göçmen kavramı ülkeye gerekli belgeler olmadan veya sahte belgelerle giren ve yasal olarak ülkeye girse de vizesi veya çalışma izni bittikten sonra da ülkede kalmaya devam eden geniş bir göçmen yelpazesini kapsamaktadır (Koser, 2007: 16-17). Dolayısıyla düzensiz göç, bütün dünyada kesin sayısı bilinmeyen ve küreselleşme ile birlikte gittikçe artan bir olgudur. Diğer bir deyişle, küreselleşen dünyada gerçekleşen uluslararası göç hareketlerinin çoğunluğu kayıtlara geçmemekte ve resmi istatistiklere yansımamaktadır. Tahminlere göre her yıl Kuzey Avrupa'ya 250.000-300.000 kişi düzensiz olarak göç etmektedir (Castles ve Miller, 2008: 8-9).

Bu sınıflandırmalar arasında örtüşmeler bulunmaktadır. Çoğu gönüllü göçmen aynı zamanda ekonomik göçmendir ve çoğu zorunlu göçmen de siyasi göçmen veya mültecidir. Bireyler bir göçmen kategorisinden diğerine kolayca geçiş yapabilirler. Bir göçmen çalışma izninin süresini aşıp "yasadışı" göçmen haline dönüşebilmektedir (Koser, 2007: 18-19). Avrupa Birliği'nin ulusüstü göç politikalarında düzensiz göç ve düzensiz göçle mücadele konusu ön plana çıktığı için çalışmanın devamında düzensiz göç olgusu detaylı olarak incelenecektir.

B. Düzensiz Göç

1. Tanım

Düzensiz göç konusunda birçok yayın yapılmaktadır ve düzensiz göç kamuoyu gündeminde de önemli bir yer tutmaktadır. Ancak, düzensiz göç ile tam olarak neyin kastedildiği muğlaktır. Tapinos'un (1999: 229-251) tanımına göre, altı temel düzensiz göç kategorisi bulunmaktadır. Bu kategoriler aşağıdaki tabloda iki temel eksende ele alınmaktadır.

Tablo 4: Düzensiz Göç Kategorileri

	Yasal ikamet	*Yasadışı ikamet*
Ülkeye yasal giriş	Yasadışı çalışma	Yasadışı çalışma /işsizlik
Ülkeye yasadışı giriş	Yasadışı çalışma	Yasadışı çalışma /işsizlik

[3] Bu tür emekli göçünün çeşitli türleri bulunmaktadır. Göçmenlerin kaynak ülke ve ev sahibi ülkeleri ile bağlarına göre değerlendirildiğinde beş kategori bulunmaktadır: ev sahibi ülkede sürekli olarak ikamet edenler; ev sahibi ülkede ikamet eden ancak mevsimsel olarak kendi ülkelerini 2-5 ay süreyle ziyaret edenler; kendi ülkelerinde yaşayıp, mevsimsel olarak (2-6 ay) ev sahibi ülkeyi ziyaret edenler; ev sahibi ülkede evi olup burayı düzensiz olarak ziyaret edenler; ev sahibi ülkeye tatil amacıyla gelenler. Bkz. Balkır & Kırkulak, 2017: 2.

Kaynak: Van der Erf, Jandl, Reeger, 2005: 14.

Tablo 4'te gösterildiği üzere, düzensiz göç şu şekillerde gerçekleşebilir:

- Yasal giriş, yasal ikamet fakat yasadışı çalışma.
- Yasal giriş, yasadışı ikamet ve yasadışı çalışma.
- Yasal giriş, yasadışı ikamet, işsizlik.
- Yasadışı giriş, yasallaştırılmış ikamet[4], yasadışı çalışma.
- Yasadışı giriş, yasadışı ikamet ve yasadışı çalışma.
- Yasadışı giriş, yasadışı ikamet, işsizlik.

Düzensiz göç ile ilgili bu kategoriler arasında kesin bir ayrım yapmak zordur. Bunun öncelikli nedeni, kişinin durumunun zaman içerisinde değişebilmesidir. Örneğin, bir kişi bir ülke yasal olarak giriş yapıp, bu ülkede vize süresini aşarak kalınca düzensiz göçmen kategorisine girebilir. Sonrasında yasal statüye geçirilip tekrar düzenli göçmen kategorisine geri dönebilir. Daha sonra da, yasadışı olarak çalışıp tekrar düzensiz göçmen kategorine girebilir. Bu, düzensiz göçün kapsamının geniş ve değişken olduğunun bir göstergesidir (Van der Erf, Jandl ve Reeger, 2005: 14). Bu durum, aynı olguyu anlatmak amacıyla farklı terimlerin kullanılmasına, dolayısıyla bu alanda kavram kargaşasına yol açmaktadır.

2. Kavramsal Tartışmalar

Terminoloji açısından bakıldığında, "yasadışı" göç ifadesi yaygın olarak kullanılmakta ve bu durum sıklıkla eleştirilmektedir. Hukuki sistemler ve birçok kamuoyu söylemi göç olgusuna yasadışılık kavramını uygulasalar da, sosyal bilimciler "yasadışı göçmen" terimi yerine "belgesiz (undocumented)", "izinsiz (unauthorized)" veya "düzensiz (irregular)" göçmen terimlerini kullanmayı tercih etmektedirler. Burada amaç, ayrımcı bir çağrışımdan kaçınmak ve göçün bir suç unsuru olarak yapılandırılmasını önlemektir. Yasadışı olan şey, göç eden insanın kendisi değil, o kişinin ülkeye giriş, kalış ve çalışma şeklidir (Düvell, 2006b: 29).

Göç eden bir insanın "yasadışı" olarak tanımlanması o insanın insanlığının inkarı olarak adlandırılmaktadır. Çünkü bir insanın kendisi değil ancak bir davranış şekli yasadışı olabilir. Göçmenlerin de insan hakları kapsamında olduğu ve yasal statüleri ne olursa olsun hakları olduğu açıktır. Bir başka eleştiri ise, "yasadışı" teriminin suçluluk halini çağrıştırmasıdır. Çoğu düzensiz göçmenin göç ederken veya daha sonrasında- her ne kadar idari kuralları ihlal etmiş olsalar da- suçlu sayılmaması gerektiği ifade edilmektedir (Koser, 2007: 54). Öte yandan, "belgesiz" terimi, belirsizlik taşıdığı için fazla tercih edilmemektedir. Çünkü belgeleri olan ve yetkililer tarafından bilinen düzensiz göçmenler de bulunmaktadır. Bunun yanında, bütün düzensiz göçmenler izinsiz olmadığı için "izinsiz" terimi de muğlaktır. Bu terimler arasında düzensiz göçmen terimi her ne kadar tam olarak kavramı karşılayamasa da diğer alternatiflerinin en uygunu olarak kabul edilmektedir (Koser, 2007: 55).

[4] Yasallaştırılmış ikamet, göçmenin yasadışı giriş yapmasına rağmen, sonrasında yasal statüye geçirilmesi ve ikametinin yasallık kazanması durumunu ifade etmek için kullanılmaktadır.

Düzensiz göç kavramı, 20. yüzyılın son çeyreğinde gittikçe önem kazanan hukuki, siyasi ve sosyal bir yapılandırmadır. Bu kavram, belirsizdir, önemli ölçüde siyasallaştırılmıştır, uygulanmasında siyasi amaçlar yatmaktadır ve sıklıkla ele alınması zor ve tehlikeli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Düzensiz göç, ticaret anlaşmaları, kalkınma politikaları, askeri stratejiler ve uluslararası ilişkiler gibi farklı politika alanlarında sorun ve pazarlık konusu olarak ortaya çıkan bir kavramdır. Bazen, kavramın kullanılmasının tek nedeni, dikkat çekiyor olması ve iyi pazarlanması olsa da kavram günlük dile yerleşmiştir (Düvell, 2006b: 29).

Düzenli göç ve vatandaşlık politikalarının birleşimi sonucunda ortaya çıkan "yasadışı göç" kavramı suni bir kavramdır. Göçü yasadışı olarak nitelendiren göç politikaları olmaksızın yasadışı göç oluşamaz. Bununla birlikte yasadışı, düzensiz, belgesiz olarak adlandırılan göçün nasıl tanımlandığı da göç politikalarının dönüşümü ile değişikliğe uğramaktadır. Göç hareketleri, göç ve vatandaşlık politikaları arasındaki bağlantı nedeniyle hukukun ve emniyet güçlerinin inisiyatifinde olan bir konu haline gelmiştir. Emniyet güçleri, ülkeye düzensiz girişlerin önlenmesi ve yerleşme düzenlemeleri konusunda devreye girmektedir (Samers, 2004: 28).

3. Oluşum Süreci

Düzensiz göç kavramı günümüzde sıklıkla kullanılmakla beraber, tarihsel geçmişi çok uzun değildir. 19. yüzyılın üçte ikisi bitmiş olduğunda, göç tarihi, çok az siyasi müdahaleye uğrayan ve sistematik bir yönetim şekli bulunmayan, düzenlenmemiş bir süreç idi (Düvell, 2006b: 22). Düzensiz göç, fiili olarak mevcut olsa da, kavram olarak 1920'li yıllara kadar kullanılmamıştır. Örneğin, Hollanda 1849'da açıkladığı Yabancılar Kanunu ile göç kısıtlamalarını ilk uygulayan ülkelerden biri olsa da, yasadışı giriş hukuki olarak 19. yüzyılın sonlarında belirsiz bir şekilde tanımlanmıştır. Buna rağmen, yasadışı göçmen terimi yerine kaçak (stowaway), terk edilmiş (deserted) gibi terimler kullanılmıştır. Oturma ve çalışma izni olmayan yabancılar için ne Hollanda'da ne de Fransa'da kullanılan bir terim bulunmamaktaydı. Fakat tarihsel olarak literatürde "istenmeyen yabancılar" (undesired aliens) terimi kullanılmamıştır. Bununla birlikte Avrupa tarihçileri, 1880-1960 yılları arasında "başbelası yabancılar" (nuisance foreigners) ve "istenmeyen göç" (unwanted migration) terimlerini kullanmıştır. Ayrıca, Hollanda'da 1920'li yıllarda "kaçak giriş" (clandestine entrance), insan kaçakçılığı (human smuggling) gibi kavramlar da kullanılmıştır (Düvell, 2006b: 22-23).

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra pasaportların kullanılmaya başlanmasıyla ve sınırdışı etme süreçlerinin geliştirilmesiyle hükümetler göç kısıtlamalarını uygulamaya koymaya başlayabilmişlerdir. Yasadışı göç kavramının ilk sistematik kullanımı İngiliz dış politikasında İsrail devletinin kurulmasından önce (1920-1947) Filistin'e gerçekleşen Yahudi göçüne ilişkin olmuştur. Belçika'da, 1920 Göç Kanunu'nu takiben, istenmeyen göç fikri "yasadışı giriş" terimi ile kavramsallaştırılmıştır (Düvell, 2006b: 23-24).

Bu süreçte asıl önemli olan etken, göç hareketlerinin artmasından ziyade modern ulus-devletin ortaya çıkmasıdır. Bu siyasi süreç, bir devletin sınırlarının ve vatandaşlık prosedürlerinin yeniden yapılandırıldığı, bu vatandaşlığı hak eden ve

etmeyen kişilerin tanımlandığı bir süreçtir. Ayrıca, daha önceki serbest ticaret dönemini takiben, iki savaş arası dönemde ortaya çıkan ekonomik korumacılık dönemi düzensiz göç kontrolleri ile yakından ilintilidir (Düvell, 2006b: 24).

Devletlerin bütün önlemlerine rağmen uluslararası düzensiz göçün giderek artması ulus-devletleri olumsuz etkileyen faktörlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Ulus-devlet ve ulusötesicilik arasındaki ilişkiyi "sıfır toplamlı oyun" olarak gören görüş, göçün ulusaşırı hale gelmesini ulus-devletin egemenliğini azaltıcı bir unsur olarak görmektedir. Diğer bir görüş ise, Avrupa Birliği gibi bölgesel bütünleşmeler vasıtasıyla ulusötesiciliği destekleyen hareketlerin ulus-devletin küreselleşme sürecinde korunmasını amaçlamakta olduğunu ifade etmektedir (Castles ve Miller, 2008: 132).

Hem kuramsal olarak hem de söylemsel bazda düzensiz göçle mücadeleye büyük önem atfedilmesine rağmen düzensiz göçü önlemeye yönelik hükümet stratejilerinin oldukça zayıf kaldığı görülmektedir. Doğası gereği düzensiz göçün ölçülmesinin mümkün olmaması mücadele politikalarının oluşturulması ve başarısını da olumsuz yönde etkilemektedir. Buna rağmen, düzensiz göç hareketlerini kontrol etme çabalarının başladığı 1970'li yıllarla karşılaştırıldığında günümüzde bu olgu ve mücadele stratejilerine ilişkin daha fazla deneyim ve bilgi bulunmaktadır (Castles ve Miller, 2008: 133).

C. Transit Göç: Kaynaklardan Güzergahlara

Düzensiz göç ile yakından ilintili bir başka göç türü ***transit göçtür***. Transit göç, düzenli veya düzensiz olsun, bir ülkenin hedef ülkeye varmak üzere göç yolu olarak kullanıldığı göçtür (Mutluer, 2003: 11). Transit ülke ise, coğrafi olarak kaynak ve hedef ülkeler arasında yer alan, herhangi bir zamanda yasal veya yasadışı yerleşik nüfusa dönüşme olasılığı olan geçici nüfusu idare etmesi gereken bir ülkedir (De Tapia, 2004: 112). Geçiş göçü olarak da adlandırılan transit göç transit ve göç kavramlarını birleştiren yapay bir kavramdır. Bu kavram, dinamiktir ve bu nedenle buna yönelik politika oluştururken sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Kavram bilimsel olarak bulanık, ideolojik ve siyasi anlamlar yüklenen bir kavramdır. Hareket halindeki ve yeni bir yerleşim arayan insanlar konusunda halkta bir rahatsızlık söz konusudur. Transit göç, AB'ye veya AB içerisinde gerçekleşen istenmeyen göç ve düzensiz göç için siyasi bir ifade haline gelmiştir. Düzensiz göçün yanısıra döngüsel hareketi içeren birçok göç çeşidi transit göç kapsamına girmektedir(Düvell, 2008: 1).

Transit göç ile düzensiz göç, döngüsel göç ve iltica hareketleri bir bütünün parçaları gibidirler. Transit göç terimi, görünüşte geçici olan göçün belirli şekillerini ifade etmektedir. Bu kapsamda, başlangıçtaki amaçları o olduğu için veya değişen koşullar, artan baskılar veya yeni amaçlar öyle gerektirdiği için, bir ülkeden diğer ülkeye hareket eden göçmenleri kapsamaktadır. Daha genel olarak terim zorluklarla dolu uzun yolculukları da ifade eder. Genellikle bu yolculuklar mesafe ve zaman olarak uzundur ve sürekli olarak yön değiştirir ve bazı zamanlar tehlikeli olabilir. Transit göç bir şemsiye terimdir. Mülteciler ve işgücü göçmenleri gibi çok farklı kategorileri kapsayabilmektedir fakat genellikle düzenli ve/ya düzensiz göç ve geçici göç gibi karma göç akımları için kullanılmaktadır. Transit

göçte, seyahatin zorunlu olarak kesilmesi ve hedef ülkeye doğru yol alırken bir ülkede uzun süre kalınması gibi aşamalar bulunabilmektedir. Sonuç olarak, transit göç kavramı AB'ye gerçekleşen istenmeyen göç için kullanılan siyasallaşmış bir kavramdır ve transit ülkeler de bu istenmeyen göç için sorumlu tutulmaktadır(Düvell, 2008: 2-3).

Mevcut transit göç, belirli geçiş bölgeleri boyunca gerçekleşmektedir. En göze çarpanları, Sahra Afrikası, Ortadoğu ve Doğu Avrupa ülkeleridir. Transit göçün dört temel güzergahı şunlardan oluşmaktadır: Doğu güzergahı (Rusya, Ukrayna, Beyaz Rusya, Azerbaycan), Güneydoğu Avrupa güzergahı (Türkiye, Kıbrıs, Balkanlar), Orta Akdeniz güzergahı (Libya, Tunus, Malta), Batı Akdeniz ve Atlantik güzergahı (Fas, Cezayir, Moritanya). AB içerisine girdikten sonra göçmenler genellikle seyahat etmeye devam etmektedirler. Göçmenler ve mülteciler neredeyse bütün ülkelerden geçmektedir. Transit göç sürecinin içerisindeki ülkeler aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir (Düvell, 2008: 4):

- Kaynak ülke,
- Göç yolunda bir aşama olan ülkeler (Rusya, Yemen, Moritanya, Senegal, Mali),
- AB'ye varış yolunda basamak olan ülkeler (Ukrayna, Türkiye, Sırbistan, Libya, Fas),
- AB topraklarına giriş yapılan ülkeler (Slovakya, Macaristan, Yunanistan, Kıbrıs, Malta, İtalya, İspanya),
- Hedef ülkeye giden güzergahta geçilen ülkeler (Avusturya, Fransa),
- AB'deki, Kuzey Amerika'daki ve diğer yerlerdeki hedef ülkeler.

Bu sınıflandırma katı bir sınıflandırma değildir. Göç hareketlerinin dinamik doğasına bağlı olarak, bir AB ülkesi bazı göçmenler için giriş noktası olurken, diğerleri için hedef ülke olabilmektedir. Bu gibi ülkelerin statüsü, İtalya ve İspanya gibi transit ülkelerin varış ülkesi haline gelmesi ile değişebilmektedir. Göçmenlerin söz konusu ülkeler konusundaki algılamaları ve yerleşme amaçları zaman içerisinde farklılık gösterebilmektedir. AB içerisindeki ve dışarısındaki transit göç coğrafyasında belirli merkezler önemli kavşaklar olarak rol oynamaktadır. Bunlar; Rusya'da Moskova ve St. Petersburg; Ukrayna'da Kiev ve Uzhgoro; Türkiye'de Van, Çeşme ve İstanbul; Cezayir'de Tamanghasset; Fas'ta Tangier ve Rabat'tır. Bu kapsamda, Kanarya adaları, Malta ve Lesbos da yer almaktadır. Transit göçle ilişkilendirilen yerler arasında; mülteci kabul merkezleri (Macaristan'da Debrecen ve Slovakya'da Humenne), mülteci barınma kampları (Türkiye'deki barınma merkezleri ve Ukrayna'da Pavchino), göçmenlerin ve mültecilerin bir sonraki hareketlerini finanse etmek için çalıştıkları cadde marketleri (Kiev'de Shulavska) bulunmaktadır (Düvell, 2008: 5). Bu tür yerler AB'nin üçüncü ülkelerle geri kabul anlaşmaları imzalaması ile artmaktadır.

Bir kavram olarak transit göç kendi içerisinde bir dönüşüm geçirmiştir. Terim, 1990'larda kullanılmaya başlanmış, Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Avrupa Konseyi ve çeşitli BM Ajansları tarafından kullanımı yaygınlaşmıştır. Transit göçe ilişkin söylemler, abartılı ve uyarma amaçlı olup, kuzeye ve batıya yönelen göçmen dalgaları, kitleleri ve milyonlarca göçmeni işaret etmiştir.

Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkeleri arasında da Arap, İranlı ve Çeçenlerden oluşan transit göç bir güvenlik sorunu olarak görülmektedir. 2001 yılından itibaren, bu kavram terörizm ile ilişkilendirilmiştir. Ukrayna ve Mısır gibi AB üyesi olmayan ülkelerin bazen mültecileri transit göçmen olarak adlandırıp bu insanların iltica haklarının ihmaline yol açtıkları iddia edilmektedir. Bunun yanında, Libya'da olduğu gibi, artık talep edilmeyen işgücü göçmenleri transit göçmen olarak tekrar adlandırılmakta ve sonrasında uzaklaştırılmaktadır (Düvell, 2008: 6). Gittikçe artan, birbirleriyle örtüşen ve girift hale gelen bu göç türleri karşısında kaynak, transit ve varış ülkeleri bu konularda bilgi alışverişinde bulunmakta ve hem ulusal hem de uluslararası alanda politikalar oluşturulmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Avrupa Birliği, Avro Krizi ve Brexit gibi krizler yanında günümüzde göç/mülteci krizi ile karşı karşıyadır. Bu kriz ve ele alınış biçimi, Avrupa Birliği'nin kuruluş hedefi olan barış ve refahın birlikte sağlandığı bir alan oluşturma hedefine zaman zaman aykırılık teşkil etmektedir. Ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi yönleriyle kriz odaklı bir çerçevede ele göçün ele alınması, hem AB ülkelerinin kendi içinde dayanışma ilkesini zayıflatmakta, hem de AB dış ilişkilerinde tartışmalı bir alan oluşturmaktadır. Bu tartışmalar, son yıllarda Türkiye-AB ilişkilerinin gündeminde de öncelikli hale gelmiştir. Hem AB hem de Türkiye-AB ilişkilerinde siyasileşen ve güvenlikleşen göç olgusunun, çok boyutlu ve bütüncül politikalara dayanak oluşturması açısından kavramsal olarak incelenmesi önem kazanmaktadır. Kavramsal incelemeler, olgunun farklı yönlerini birbiriyle olan ilişkileri bağlamında ortaya koymakta ve bütüncül analizlere olanak vermektedir.

Göç, sadece etkilediği ülke ve bölgeleri değiştirmekle kalmamakta, göç olgusunun kendisi de değişmektedir. Göç olgusundaki dönüşüm incelenmediği takdirde, birçok politika aracı güncelliğini kaybedecektir. AB ve Türkiye-AB ilişkilerinde düzensiz göç ve mülteci hareketleri öne çıkmakla birlikte, göç olgusunun birçok boyutunun dikkate alınması bu alandaki politikaların etkinliği ve sürdürülebilirliğini sağlamak açısından gereklidir. Bu çalışmada, devlet ve göçmen bakış açısıyla yapılan göç sınıflandırmaları ele alınmış olup, geleneksel göç türlerinin yanısıra yeni göç türleri de incelenmiştir. Bu bağlamda döngüsel göç ve geri dönüş göçü, dönüşen göç olgusunun önem kazanan boyutlarıdır.

Çalışmada, göçle ilgili literatürde terminolojik farklılıklara da dikkat çekilmiştir. Bunlardan en yaygın olan, devletler tarafından istenmeyen göçün bir türü olan düzensiz göç/ yasadışı göç kavramlarına ilişkin kullanımlardır. AB belgelerinde yasadışı göç ifadesi kullanılırken, göçmen odaklı bakış açısına sahip kuruluşlar (örneğin Uluslararası Göç Örgütü) ve yazarlar düzensiz göç ifadesini benimsemektedir.

Mevcut küresel hareketlilik dikkate alındığında, göçün kaynaklarının yanısıra, göçle ilgili kültürel bağlantıları, akışları (kişi, bilgi, sermaye vb.) ve bunların birbiri ile ilişkisini incelemek önem kazanmaktadır. Çalışmada, transit göç kavramına da yer verilmiş, göç güzergahları ve bu güzergahların değişimi ve tercih sebeplerine dikkat çekilmiştir. Nitekim, transit göç, AB'nin dış ilişkilerinde,

özellikle komşu ülkelerle ilişkilerinde öncelikli alanlardan birisi haline gelmiştir. Gittikçe artan, birbirleriyle örtüşen ve girift hale gelen göç türleri karşısında kaynak, transit ve varış ülkelerinin işbirliğini arttırması, ulusal ve uluslararası politikalarını göç olgusuna ilişkin dönüşümleri dikkate alarak güncellemesi önem kazanmaktadır.

KAYNAKÇA

Abadan-Unat, N. (2006). *Bitmeyen Göç-Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi.

Angenendt, S. (2008). International Migration—Just a Matter of State Security?". Jerry Sommer and Andrea Warnecke (Ed.). *The Security- Migration Nexus Challenges and Opportunities of African Migration to EU Countries*, Documentation of the International Conference, Bonn, 22–23 Şubat 2008, http://www.bicc.de/uploads/pdf/publications/briefs/brief36/brief36.pdf

Balkır, C., Toprak Karaman, Z., Kırkulak, B. (2008). "Yabancı Emekli Göçünün Sosyal ve Ekonomik Etkileri: Antalya ve Çevresi Üzerine Ampirik bir Çalışma", *Uluslararası Emekli Göçünün Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Antalya Örneği,* Der. Canan Balkır, Kutlu & Avcı.

Balkır, C., Kırkulak, B. (2007). Turkey as a New Destination for Retirement Migration, *Conference on International Migration, Multi-localLivelihoods and Human Security: Perspectives from Europe, Asia and Africa*, Institute of Social Studies, The Netherlands, 30-31.08.2007, http://www.iss.nl/content/download/8322/81198/file/Panel%201_%20Kyrkulak%20and%20Balkir.pdf

Carling, J. (2007). European Strategies for Reducing 'Unwanted' Immigration. *Danish Institute for International Studies Brief.*

Castles, S. (2006) 'Guestworkers in Europe: a resurrection?', International Migration Review, 40(4): 741–766.

Castles, S. & Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı*, Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut (Çev.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Cholewinski, R. (2014) 'Labour migration, temporariness and rights', in S. Carrera, E. Guild and K. Eisele (eds) Rethinking the Attractiveness of EU Labour Immigration Policies. Brussels: Centre for European Policy Studies, 22–28.

De Tapia, S. (2004). "Introduction to the Debate: Identification of Issues and Current and Future Trends of Irregular Migration in Transit Countries", *Proceedings of the Regional Conference on Migration: Migrants in the Transit Countries: Sharing Responsibilities in Management and Protection*, İstanbul, 30 Eylül- 1 Ekim 2004, http://www.coe.int/t/dg3/migration/Source/MalagaRegConf/MG-RCONF_2004_9e_Istanbul_conference_Proceedings_en.pdf

Düvell, F. (2006a). "Reframing the Irregular Migration Dilemma", *Illegal Immigration in Europe*, Ed. Franck Düvell, New York:Palgrave Macmillan.

Düvell, F. (2006b). "Irregular Migration: A Global, Historical and Economic Perspective", *Illegal Immigration in Europe,* der. Franck Düvell, New York: Palgrave Macmillan.

Düvell, F. (2008)."Transit, Migration and Politics: Trends and Constructions on the Fringes of Europe", *IMISCOE Policy Brief*, No. 12, http://www.imiscoe.org/publications/policybriefs/index.html.

Economist Intelligence Unit (2008). *Global Migration Barometer*. http://www.un.org/esa/population/meetings/seventhcoord2008/GMB_ExecSumEIU.pdf

European Commission (2017). The EU and the Migration Crisis. http://publications.europa.eu/webpub/com/factsheets/migration-crisis/en/

Fischer, P. A. and Straubhaar, T.(1996). "Is Migration into EU Countries Demand Based?",*Economics and European Union Migration Policy*, Ed. Dan Corry, London: Institute for Public Policy Research, ss. 11–46.

Giddens, A. (2005). Sosyoloji. Cemal Güzel (Haz.), Ankara: Ayraç.

Gurrieri, P. (1986). *Emigrazione e liberazione sociale*. Sicilia Punto L., Ragusa.

Hirschman, A. O. (1970). *Exit, Voice and Loyalty: Responses to Decline in Firms, Organizations, and States*, Cambridge: Harvard University.

Hugo, G. (1998). "Migration as a Survival Strategy: the Family Dimension of Migration", *Population Distribution and Migration,* United Nations Population Division, New York, ss. 83–105.

İçduygu, A. (2006).Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Bağlamında Uluslararası Göç Tartışmaları. İstanbul:TÜSİAD, No. 427.

Jungfer, E. (1993)."Flüchtlingsbewegungen und Rassismus. Zur Aktualität von Hannah Arendt", *Beiträge zur nationalsozialistischen Gesundheits- und Sozialpolitik*, Vol.11, ss. 9–47.

Keeley, B. (2009). International Migration: The Human Face of Globalisation, OECD.

Kritz, M. M. & Zlotnik, H. (1992). Global Interactions: Migration Systems, Processes, and Policies, *International Migration Systems: A Global Approach*, Ed. Mary M. Kritz, Lin Lean Lim and Hania Zlotnik, Oxford: Clarendon.

King, R.& Lulle, A.(2016). Research on Migration: Facing Realities and Maximising Opportunities. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Koser, K. (2007). *International Migration: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University.

Mutluer, M. (2003). Uluslararası Göçler ve Türkiye. İstanbul: Çantay.

Rodriguez, N. (1996). "The Battle for the Border: Notes on Autonomous Migration, Transnational Communities and the State", *Social Justice*, Vol.23, No.3, ss. 21–37.

Samers, M. (2004)."An Emerging Geopolitics of 'Illegal' Immigration in the European Union",*European Journal of Migration and Law,* Vol.6, No.1.

Shrestha, N. R. (1987). "International Policies and Migration Behaviour: a Selective Review", *World Development*, Vol.15, No.3.

SOPEMI (2008).*International Migration Outlook 2008*, Organisation for Economic Cooperation and Development.

Subacchi,P. (2005). Temporary Immigration: A Viable Policy for Developed Countries. Chatham House Briefing Paper.

Şemşit, S. (2010)."Avrupa Birliği Göç Politikasının Güvenlikleştirilmesi ve Dışsallaştırılması: Türkiye'ye Yansımalar", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tapinos, G. (1999). "Clandestine immigration: Economic and political issues", *Trends in International Migration*, Paris: OECD, ss. 229-251.

UNHCR (United Nations Refugee Agency) (2018).Syria Regional Refugee Response. http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=122

UNHCR (2018). Figures at a Glance. http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html

United Nations, Department of Economic and Social Affairs (2015). Trends in International Migrant Stock: Migrants by Destination and Origin (United Nations database, POP/DB/MIG/Stock/Rev.2015)

United Nations (2006).*World Economic and Social Survey 2006: Diverging Growth and Development*, http://www.un.org/esa/policy/wess/wess2006files/wess2006.pdf

United Nations Population Division (2006). *Trends in Total Migrant Stock: The 2005 Revision*, http://esa.un.org/migration

Van der Erf, R., Jandl, M.& Reeger, U (2005). International Migration: Concepts And Measurement.Heinz Fassmann, Josef Kohlbacher, Ursula Reeger, Wiebke Sievers (Ed.),International Migration and Its Regulation (s. 3-17). https://orbi.uliege.be/bitstream/2268/189920/1/SAO%20IMISCOE%20report2005.pdf

Weber, M. (1993)."Landarbeiterfrage, Nationalstaat und Volkswirtschaftspolitik. Schriften und Reden 1892–1899", *Max Weber Gesamtausgabe*, Ed. Wolfgang J. Mommsen, Mohr, Tübingen.

Zimmermann, K. F. (2005). "Introduction: What We Know About European Migration?",*European Migration: What Do We Know?*, Ed.Klaus F. Zimmermann, Oxford: Oxford University.

SUMMARY

European Union has recently been facing a hotly debated migration/refugee crisis besides the Euro and Brexit crises. The crisis itself and how the crisis has been handled from time to time created contradictions with the EU's founding aims of developing peace and wealth for all in Europe. Handling migration with a perception of crisis in economic, social, cultural and political dimensions weakens the solidarity principle within the EU and creates hot debates in EU's external relations. These debates have taken its place in the priority agenda of Turkey-EU relations especially since 2015. In this process, migration has been much more politicised and securitised both in the EU and in Turkey-EU relations. This highlights the need for detailed conceptual analysis of migration phenomenon which carries significance for developing multi-dimensional and holistic approach in migration policies. Conceptual analysis reveals the various dimensions and types of migration and their inter-relations and creates opportunity for holistic approach.

Not only the affected countries and regions of migration, but also the phenomenon of migration itself transforms. Thus, this paper presents a conceptual framework of the phenomenon of international migration. In this paper, classifications of migration types according to the view of states and migrants are handled, recent types as well as traditional types of migration are examined. In this context, circular migration and return migration are among the types of migration which gained significance besides debatable migration types of refugee movements, irregular migration and transit migration. After touching on the definition and conceptual debates of irregular migration, the paper analyses the concept of transit migration and evolving transit routes which are priority issues of EU's relations with the neighbouring countries. Meanwhile, different terminological usages for migration types by different organizations and authors are also pointed out. For instance, while the EU institutions use the term "illegal migration", migrant-oriented organizations such as International Organisation for Migration and many academics prefer to use the term "irregular migration".

Vastly increasing, overlapping and intricate migration types necessitates that the countries of origin, transit and destination increase their collaboration and update their national and international migration-related policies according the transformations in the phenomenon of migration.